

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- กนก จันทร์ขจร. ความรู้และจริยธรรมเพื่อชีวิต. กรุงเทพมหานคร: เพชรสยามการพิมพ์, ม.ป.ป.
- กนก จันทร์ขจร. คู่มือครู : การอบรม ความรู้และจริยธรรมเพื่อชีวิต. กรุงเทพมหานคร: เพชรสยามการพิมพ์, 2533.
- กษมา วรวรรณ ณ อุบลยา. เครือข่ายการเรียนรู้. กรุงเทพมหานคร: บพิธการพิมพ์, 2539.
- ก่อ สวัสดิพานิชย์, กองแผนงาน สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, “นโยบายเร่งรัดการขยายโอกาสทางการศึกษา”, การดำเนินงานสนองนโยบายเร่งรัดการขยายโอกาสทางการศึกษาระดับจังหวัด. เอกสารการประชุม ณ โรงแรมเวียงใต้ กรุงเทพฯ. 20 เมษายน 2534.
- ก่อ สวัสดิพานิชย์ (แปล). วิกฤตการณ์ของโลกในทางการศึกษา ทศวรรษในทศวรรษ 1980. ศูนย์พัฒนาหนังสือ กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, 2535.
- กาญจนา แก้วเทพ และกนกศักดิ์ แก้วเทพ. การพึ่งตนเอง ศักยภาพในการพัฒนาชนบท. กรุงเทพฯ : สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาแห่งประเทศไทยเพื่อการพัฒนา. 2530.
- การประชุมโลกเรื่องการศึกษาเพื่อปวงชน 5-9 มีนาคม 2533 ณ หาดจอมเทียน ประเทศไทย. ปฏิญญาโลกด้วยการศึกษาเพื่อปวงชน และกรอบการดำเนินงานเพื่อตอบสนองความต้องการเรียนรู้ขั้นพื้นฐาน. บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊ป จำกัด, 2533.
- การพัฒนาชุมชน, กรม. จะแก้ไขปัญหาคะยากจนในชนบทได้อย่างไร. โครงการแก้ไขปัญหาคะยากจน (กข.คจ.ฐ) กรุงเทพฯ : หจก.บางกอกบลิ๊อค. 2538.
- การพัฒนาชุมชน, กรม. ผลการดำเนินงานโครงการแก้ไขปัญหาคะยากจนตามนโยบายกระทรวงมหาดไทย. โครงการแก้ไขปัญหาคะยากจน (กข.คจ.ฐ) กรุงเทพฯ : หจก.บางกอกบลิ๊อค. 2538.
- โกวิท วรพิพัฒน์. “การจัดการศึกษาตามแนวการศึกษาตลอดชีวิตในประเทศไทย”. วารสารการศึกษาแห่งชาติ ปีที่ 24 ฉบับที่ 3 เดือนกุมภาพันธ์ - มีนาคม, 2533.
- เกียรติชัย พงษ์พานิชย์. สังคมนิยมพึ่งตนเองแบบแทนชาเนียบ. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์บรรณกิจ, 2527.
- เกียรติชัย พงษ์พานิชย์. แทนชาเนียบ : ปฏิรูปการศึกษาผู้ใหญ่. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์บรรณกิจ, 2527.

ขุนทอง อินทร์ไทย. เส้นทางสู่การพัฒนาของชาติไทย. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์พิทยาคาร, 2530.

คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน. คู่มือแนวการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

โรงเรียนในโครงการการศึกษาเพื่อพัฒนาหมู่บ้านในเขตชนบท (กศ.ทช.). กรุงเทพฯ :

โรงพิมพ์การศาสนา, มปป.

คณะกรรมการการศึกษานแห่งชาติ, สำนักงาน. แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 8

(พ.ศ. 2540 - 2544). อรรถพลการพิมพ์ กรุงเทพฯ , มปป.

คณะกรรมการการศึกษานแห่งชาติ, สำนักงาน. รายงานผลการสัมมนา เรื่อง การจัดการศึกษาพื้นฐานเพื่อปวงชนของประเทศไทย. วันพุธที่ 16 กุมภาพันธ์ 2537 ณ ดิסקันตีไมตรี ทำเนียบรัฐบาล. เอกสารโรเนียว.

คณะกรรมการการศึกษานแห่งชาติ, สำนักงาน. “รายงานผลการประชุมเชิงปฏิบัติการ เพื่อจัดทำแผนปฏิบัติการหลักการศึกษาพื้นฐานเพื่อปวงชน”. 2536. เอกสารโรเนียว.

คณะกรรมการการศึกษานแห่งชาติ, สำนักงาน. “แผนการศึกษาแห่งชาติ : จากนโยบายสู่การปฏิบัติการศึกษาพื้นฐานเพื่อปวงชน” รายงานการสัมมนา ณ โรงแรมแอมบาสซาเดอร์ ซิตี้ จอมเทียน ชลบุรี . 18 ก.ค. 2535.

คณะกรรมการข้าราชการครู, สำนักงาน. “การศึกษาไทยในยุคโลกาภิวัตน์” เอกสารประกอบการสัมมนา บทบาทขององค์กรวิชาชีพครูกับการพัฒนาการศึกษา . 1 กุมภาพันธ์ 2538.

คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, สำนักงาน. สถานภาพชนบทไทย พ.ศ. 2537. กองประสานการพัฒนาชนบท ตุลาคม , 2538.

คณะกรรมการการศึกษานแห่งชาติ, สำนักงาน. “แผนการศึกษาแห่งชาติ : จากนโยบายสู่การปฏิบัติ”. การศึกษาพื้นฐานเพื่อปวงชน. รายงานผลการสัมมนา ณ โรงแรมแอมบาสซาเดอร์ ซิตี้ จอมเทียน ชลบุรี , 18 กรกฎาคม 2535.

คณะกรรมการการศึกษานแห่งชาติ, สำนักงาน. การศึกษาในวิถีของชุมชน รูปแบบและการปฏิบัติ. 2539. เอกสารโรเนียว.

คณะกรรมการการศึกษานแห่งชาติ, สำนักงาน. ร่าง พรบ. การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ..... การบรรยายพิเศษโดยรัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี ณ โรงแรมปริณัสพาเลซ 28 มกราคม 2540.

ชัยอนันท์ ญูทวานิช. การจัดการพัฒนาแบบองค์รวม (Holistic Development Management).

เอกสารเสนอต่อสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2538. เอกสารโรเนียว.

นรินทร์ชัย พัฒนพงศา. (แปล). แนวทางในการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาชนบท.

แปลจาก "Approaches to Participation in Rural Development" by peter Oakley and Devid Marsden. สำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ ฉบับที่ 123, 2533.

นิพนธ์ กันขเสวี. "คุณภาพชีวิตสำหรับ คนไทย" เอกสารประกอบการสัมมนาระดับชาติ เรื่อง

ภาวะสังคมไทย ณ โรงแรมสยามเซอร์วิสอร์ท พัทยา ระหว่างวันที่ 19 - 21 เมษายน 2535 (อัดสำเนา).

นาถฤดี ผลโภก. ความคิดเห็นของผู้ปกครองเกี่ยวกับ การศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียน

ในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในเขตกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ครุศาสตร์
มหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2527.

น้ำทิพย์ พุ่มไม้ทอง. การสำรวจคุณภาพชีวิต และความต้องการการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต

ของชาวสวนเขมรในบ้านแจ่งแจ่มและบ้านชำ อำเภอกันทรลักษ์ จังหวัดศรีสะเกษ.

วิทยานิพนธ์ ครุศาสตร์มหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2533.

นันทวล ทวีสมบุญ. "คุณภาพชีวิต" ประชากรศึกษา, 9 (มีนาคม- เมษายน) 2526 : 48.

ประกอบ จ้างพานิช. "ทิศทางการพัฒนาสังคม" เศรษฐกิจและสังคม, 21 (มีนาคม- เมษายน)

2527 : 2.

ประเวศ วะสี และคณะ. ความหลากหลายทางชีวภาพกับการพัฒนาอย่างยั่งยืน, พิมพ์ครั้งที่ 2, กรุงเทพมหานคร : สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา, 2537.

กรุงเทพฯ : สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา, 2537.

ประเวศ วะสี. แต่คุณครูก็ลดงานมิตรของสังคม. สำนักพิมพ์หมอชาวบ้าน (พิมพ์ครั้งที่ 2), 2538.

ปราณี หมอนทองแดง. ทิศทางารพึ่งตนเองในสังคมที่กำลังเปลี่ยนไป : ศึกษาเฉพาะกรณีหมู่บ้าน

สองแห่งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. วิทยานิพนธ์มานุษยวิทยามหาบัณฑิต คณะสังคม

วิทยา มานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2534.

ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์. เศรษฐศาสตร์สีเขียวเพื่อชีวิตและธรรมชาติ. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2536.

พรพนศรี วิชากรกุล. การศึกษาผู้ใหญ่เพื่อการพัฒนาประเทศ (แทนชาเนียบ). นครปฐม :

แผนกบริการกลาง สำนักงานอธิการบดี พระราชวังสนามจันทร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร,

2522.

พระไพศาล วิสาโล. พุทธธรรมกับการพัฒนาสังคม. กรุงเทพฯ : มูลนิธิโกมลคีมทอง, 2533.

มหาตมา คานธี. คำตอบอยู่ที่หมู่บ้าน. รศนา ไกลสีตระกูล, บรรณาธิการ. มูลนิธิโกมลคีมทอง,

2524.

รุ่ง แก้วแดง. รัฐธรรมนูญกับการศึกษาของชาติ. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
มปป.

วรรณเจริญ สุมาชาติ. สภาพและความต้องการการศึกษาเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน :
การศึกษาเฉพาะกรณี อำเภอเกาะสมุย จังหวัดสุราษฎร์ธานี. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหา
บัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2530.

วิชาการ, กรม. การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน. สรุปผลการประชุมสัมมนา 25-27 สิงหาคม 2537
ณ โรงแรมเมธาวลัย อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี. อำนวยการ.

วิชาการ, กรม. คู่มือการพัฒนาหลักสูตรตามความต้องการของท้องถิ่น. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์
คุรุสภาลาดพร้าว, 2536.

วิชาการ, กรม. สรุปผลการประชุมสัมมนาเรื่อง การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน. วันที่ 25-27
สิงหาคม 2537 อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี. เอกสารโรเนียว.

วิชาการ, กรม. รายงานการศึกษาสภาพการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนในโครงการขยาย
โอกาสทางการศึกษา (ปีการศึกษา 2537), 2538. เอกสารโรเนียว.

วิจอร์ย์ ปัญญากุล. (บรรณาธิการ). เวทีชาวบ้าน. คณะกรรมการประสานงานองค์กรเอกชนพัฒนา
ชนบท. ศูนย์ศึกษาการพัฒนาสังคม คณะรัฐศาสตร์และศูนย์เศรษฐศาสตร์การเมือง
คณะเศรษฐศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2534.

วิบูลย์ เข็มเฉลิม. สู่สังคมชนบทที่มีกินตลอดชีวิต. กรุงเทพฯ : เจริญวิทย์การพิมพ์, 2532.

วุดิ พงศ์ชัชวาล. ทัศนคติของนักโมฆณาเกี่ยวกับบทบาทของโมฆณาต่อการพัฒนาสังคม. วิทยา
นิพนธ์ นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาประชาสัมพันธ์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, 2533.

สมบัติ สุวรรณพิทักษ์. "การศึกษาพื้นฐาน (Basic Education)" วารสารการศึกษาแห่งชาติ. ปีที่ 24
ฉบับที่ 3 (กุมภาพันธ์ - มีนาคม), 2533 : 21-28.

สมพร เทพสิทธิ์า. ยุทธศาสตร์การพัฒนาศึกษา. กรุงเทพฯ : สภาสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทย
ไทยในพระบรมราชูปถัมภ์, 2535.

สมาคมวิจัยเชิงคุณภาพแห่งประเทศไทย. การสนทนากลุ่ม : เทคนิคการวิจัยเชิงคุณภาพ. พิมพ์ครั้งที่
2. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2536.

สมาพันธ์ สมาคมครูประถมศึกษาแห่งประเทศไทย. "การปรับโครงสร้างและระบบการบริหารการ
ศึกษาพื้นฐาน". เอกสารการประชุมทางวิชาการ. 13 ธันวาคม 2538 ณ ห้องประชุม
เอสเคปสโกลล์ ศูนย์ประชุมสหประชาชาติ.

สัญญาลักษณ์ เทียนถนอม, บรรณาธิการ. การศึกษาไทยในสถานการณ์โลก. สำนักพิมพ์มติใหม่,

2538.

สายพิรุณ น้อยศิริ. ปัจจัยที่ส่งเสริมการพัฒนาองค์กรประชาชนในชนบท : ศึกษาเฉพาะกรณี
ชนาการข้าว บ้านโนนขุข ตำบลชุมพวง อำเภอชุมพวง จังหวัดนครราชสีมา. วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2530.

ลีปปงนัท เกตุทัต. "สิ่งแวดล้อม : ผลกระทบต่อสังคมไทยสู่โลกทัศน์ใหม่ ไทยและโลก" ใน
การประชุมทางวิชาการของราชบัณฑิตยสถาน, 17 มิถุนายน 2537.

เสนห์ จามริก และคณะ, กองศึกษาภาระเศรษฐกิจและเผยแพร่การพัฒนา สำนักงานคณะกรรมการ
พัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, บรรณาธิการ. "นโยบายในการพัฒนาชนบท"
ในชนบทไทย 23. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์สำนักงานเลขาธิการรัฐมนตรี, 2523.

เสรี พงษ์พิศ และคณะ. ปฏิรูปการศึกษาเพื่อปวงชนแล้วชาวบ้านจะเข้าสู่ศตวรรษที่ 21 ได้อย่างไร.
สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.), 2538.

สุภางก์ จันทวานิช. วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ. พิมพ์ครั้งที่ 5, กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, 2537.

สุภางก์ จันทวานิช และ วิศวี ศิลตระกูล, อนุชาติ พวงสำลี และ อรทัย อาจอ่ำ, บรรณาธิการ.
"การพัฒนาแนวคิดและเครื่องชี้วัดสังคมและคุณภาพชีวิตในต่างประเทศ". การพัฒนา
เครื่องชี้วัดคุณภาพชีวิตและสังคมไทย. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.),
2539.

สุภางก์ จันทวานิช และ วรณีย์ ไทขานนท์, อนุชาติ พวงสำลี และ อรทัย อาจอ่ำ, บรรณาธิการ.
"แนวคิดและเครื่องชี้วัดการพัฒนาสังคมและคุณภาพชีวิตในประเทศไทย". การพัฒนา
เครื่องชี้วัดคุณภาพชีวิตและสังคมไทย. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.),
2539.

สุรัสวดี หุ่นยนต์. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการไม่มีส่วนร่วมในกิจกรรมพัฒนาชุมชนของประชาชนยากจน
ศึกษาเฉพาะกรณีหมู่บ้านเขาหิน ตำบลวังน้ำลึก อำเภอไพศาลี จังหวัดนครสวรรค์.
วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2528.

สุรางคณา มัชฌานนท์. การวิเคราะห์กระบวนการนโยบายมัธยมศึกษาเพื่อส่งเสริมวิทยาศาสตร์
และเทคโนโลยี ในแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535 - 2539). วิทยา
นิพนธ์ ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2537.

สุทัศน์ มนต์ใหญ่กุลย์. "การเปรียบเทียบความต้องการจำเป็นระหว่างชุมชนชนบทและชุมชนเมือง
ในจังหวัดนครปฐม พ.ศ. 2533". ภาควิชาสังคมวิทยา คณะมนุษยศาสตร์และ
สังคมศาสตร์ วิทยาลัยครูนครปฐม, 2533.

อดัม เกลิ, วิศิษฐ วังวิญญู (แปล). การศึกษาเพื่อความเป็นไทย. กรุงเทพฯ, สำนักพิมพ์มูลนิธิเด็ก (พิมพ์ครั้งที่ 2), 2538.

อัจฉรา มุขแจ้ง. สภาพการจัดการศึกษา ปัญหา และความต้องการการศึกษานักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 และ 6 ที่เป็นชาวทอง : การศึกษาเฉพาะกรณีโรงเรียนทุ่งสะพาน หมู่บ้านทุ่งสะพาน ตำบลพลวง อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2531.

อำพล จินดารัตน์, บรรณารักษ์. การศึกษา : การพัฒนาที่ยั่งยืน. อมรินทร์ดิงแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด, 2540.

สุภรณ อมรวิวัฒน์. การพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนกรุงเทพมหานคร. กรุงเทพฯ ภาควิชาประถมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. เอกสารอัดสำเนา.

อัจฉรา มุขแจ้ง. สภาพการจัดการศึกษา ปัญหา และความต้องการการศึกษานักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 และ 6 ที่เป็นชาวทอง : การศึกษาเฉพาะกรณีโรงเรียนทุ่งสะพาน หมู่บ้านทุ่งสะพาน ตำบลพลวง อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2531.

ภาษาอังกฤษ

Anderson, James E. et al. Public Policy-Making Great Britain: Thomas Nelson and Sons Ltd., 1975.

Asian Development Bank . Key Indicators of Developing Asian and Pacific Countries VoXXV11, 1996.

Baker, Robert F. et al. Public Policy Development. U.S.A. John Wiley & Son, Inc. 1975.

Coombs, H. Philip. The World Educational Crisis : A Systems Analysis. New York Oxford University Press. London, Reprint 1970.

Dror, Yehezkel. Ventures in Policy Sciences concepts and Application" New York: America Elsevier Publishing company, Inc. 1971.

Dunn, William N. Public Policy Analysis: an Introduction. Prentice-Hall, Inc., Englewood Cliffs, 1981.

- Dye. Thomas R. Understanding Public Policy. 4 th ed. Prentice-Hall Inc. , Englewood Cliffs, U.S.A. 1981.
- ESCAP . Model for a Survey of Quality of Life, 1990.
- Eyestone Robert. Ed. Public Policy Formation. London, England: Jaii Press Inc., 1984.
- “The Purpose of Education” . Daily News , Monday, January 6, 1975.
- Freemont E. Kast and James E. Rosengweig. Organization & Management a Sterns and Contingency Approach. Forth edition Mc Graw-Hill Book Company, 2 nd Printing, 1986 : 291-292.
- Kondo, Allan K. “ Population and the Quality of life” , . Training in population Education in the Pacific. UNESCO Regional office UNESCO office for the Pacific and Asia, 1985.
- Linblom Chrls E. The Policy-Making Process. Englewood Cliffs, N.J. Prentice-Hall, 1968.
- Lasswell Harold D. A Pre-view of Policy Sciences. New York: American Elsevier Pulishing Company , Inc . , 1971.
- Suntaree Komin (ed.) Social Development : A Synthesis of East and Western Experiences. Bangkok : Reserach Center. National Institute of Development Administration, 1983.
- The World Bank. 1997 World Development Indicators , 1997.
- Thailand ‘ s Illustrative Case and EFA Action Plan. “Basic Ed. For All : A Mission Possible” World Conference on Ed. For All Meeting Basic Learning Needs, Jomtien, Thailand. 5-9 March, 1990.
- . Torsten Husen and T. Nwille Postlethwaite (Editor in Chief) . The International Encyclopedia of Edcation. Pergamon UK 1994.
- United Nation. Social Development Strategy 2000. UN 1990.
- UNESCO. Quality of Life : An Oreintation to population. Bangkok : UNESCO, 1981.
- UNESCO. Aftermath of the World Conference Education For All. Bulletin of the UNESSCO Principal Regional office for Asia and the Pacific , N. 31, 1990-1991.
- UNESCO. Quality of Life Improvement Programmes. Bangkok : Unesco Regional Office, 1993.

สถาบันวิทยบริการ
ราชภัฏนครราชสีมา

ภาคผนวก ก.

รายนามผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบนโยบาย

ผู้เชี่ยวชาญจากส่วนกลาง

ดร. สมบัติ สุวรรณพิทักษ์	ผู้อำนวยการกองพัฒนาการศึกษาออกโรงเรียน กรมการศึกษานอกโรงเรียน
นางสาวเดือนเพ็ญ คังขฤกษ์	ผู้อำนวยการกองพัฒนาเด็ก กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย
นายเกียรติ อัมพรายน์	ผู้อำนวยการสำนักนิเทศและพัฒนามาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ
นายชัยวัฒน์ วรรณพงษ์	หัวหน้าหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา
นางทิพย์สุดา สุขเกษมีย์	นักวิชาการศึกษา สำนักพัฒนานโยบายและวางแผนการจัดการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ

ผู้เชี่ยวชาญระดับพื้นที่

นายชวิน ทองมัน	อาจารย์ใหญ่โรงเรียนวัดท่าสามัคคี
นายสนอง หงษ์โต	กรรมการโรงเรียนประถมศึกษา
นายชัยพร พรหมพันธุ์	เกษตรกรดีเด่นแห่งชาติสาขาการทำนา ปี 2538
นายสันต์ สุวรรณเคว	ประธานสภาองค์การบริหารส่วนตำบลบางใหญ่
นายชนกฤต วงษ์ทองดี	ผู้อำนวยการศูนย์บริการ การศึกษานอกโรงเรียนอำเภอโพธิ์ทอง
นายพุทธภูมิ สุขพินิจ	พัฒนากรอำเภอบางปลาร้า จังหวัดสุพรรณบุรี

ภาคผนวก ข

แบบบันทึกการสังเกตเหตุการณ์ และการศึกษาในชุมชน

- ชื่อกิจกรรม.....
- วัน เวลา สถานที่ ที่เกิดเหตุการณ์.....
- ชื่อ ตำแหน่งของบุคคลที่อยู่ในเหตุการณ์.....
1. สภาพเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น .....
  2. ข้อสังเกตที่ได้ขึ้น.....
  3. คำซักถามระหว่างผู้สังเกต และผู้ซักถาม.....
  4. ข้อสรุปเมื่อสิ้นสุดเหตุการณ์.....
  5. ประเด็นที่น่าสนใจ.....
  6. ประเด็นที่ยังเป็นปัญหา .....
  7. ข้อเสนอแนะการปรับปรุง การสังเกต ซักถามครั้งต่อไป.....

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แบบสำรวจการศึกษาที่หน่วยงานให้กับชาวบ้าน หมู่ที่ ..... ต. .... อ. .... จ. ....

ปี พ.ศ.	หน่วยงาน	ชื่อกิจกรรม / โครงการ	ลักษณะกิจกรรม	กลุ่มเป้าหมาย	ผลของกิจกรรม
	โรงเรียนบ้านหนอง...	Activity - activity เพื่อส่งเสริม... ...	Workshop	เด็กนักเรียน	กิจกรรมส่งเสริม...
	โรงเรียนบ้าน...	กิจกรรม /	Workshop	เด็กนักเรียน	...
	โรงเรียนบ้าน...	Project	...	...	...

Handwritten notes and signatures on the right side of the page, including names like "โรงเรียนบ้านหนอง..." and "โรงเรียนบ้าน...".

ภาคผนวก ก

สรุป การทดลองจัดกิจกรรมการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตและสังคม
(การศึกษานอกสถานที่ เกี่ยวกับการใช้สารสมุนไพรธรรมชาติแทนสารเคมีการเกษตร)

ความเป็นมา

ในการศึกษาสภาพชุมชน และ ความต้องการคุณภาพชีวิตและสังคม ของชาวบ้านในหมู่บ้านทั้ง 2 แห่ง พบว่า ชาวบ้านมีปัญหาและความต้องการตรงกันในเรื่องของ เศรษฐกิจ ได้แก่ การมีรายได้ที่ไม่เพียงพอกับรายจ่าย และสิ่งแวดล้อม ในเรื่องของน้ำเน่าเสีย ชาวบ้านและผู้วิจัยจึงตกลงใจที่จะจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจ คือ การประหยัดรายจ่าย ด้วยการปลูกผักไว้รับประทาน พร้อมกับ อนุรักษ์สภาพแวดล้อมโดยเฉพาะน้ำและอากาศไม่ให้เสื่อมโทรมลงมากกว่านี้ รวมทั้งเป็นการรักษาสุขภาพ ไม่ให้รับสารปนเปื้อนและสารพิษจากยาฆ่าแมลงมากเกินไป จึงตัดสินใจที่จะปลูกผักปลอดสารพิษไว้รับประทาน โดยการใช้สารสะเดา แทนยาปราบศัตรูพืช และใช้ปุ๋ยชีวภาพแทนปุ๋ยวิทยาศาสตร์ ซึ่งนับว่าเป็นกิจกรรมที่ตอบสนองตัวชี้วัดได้ครบคลุมหลายด้าน คือ ด้านเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม และสุขภาพ อนามัย

การที่ผู้วิจัยเลือกดำเนินกิจกรรมในพื้นที่จังหวัดสุพรรณบุรี เนื่องจาก ชาวบ้านที่นี่ได้รับพันธุ์ผักจากสำนักงานพัฒนาชุมชน เพื่อนำมาปลูกหลังน้ำลด จึงคิดที่จะปลูกผักไว้รับประทานโดยไม่ใช้ยาฆ่าแมลง ประกอบกับมีวิทยากรชุมชนท่านหนึ่งเคยสังเกตว่า พืชชนิดหนึ่ง ซึ่งชาวบ้านเรียกว่า ต้น “หนอนดาชอก” เมื่อนำมาใส่ในอาหารประเภทปลาร้าจะไม่มีหนอนขึ้น จึงคิดที่จะทดลองทำสารสะเดาหมัก ซึ่งเคยเห็นในรายการโทรทัศน์และนำต้นหนอนดาชอกลงไปผสม จึงได้ขอพืชชนิดนี้มาแจกจ่ายให้กับชาวบ้านเพื่อนำมาปลูกไว้ใช้ต่อไป

การดำเนินกิจกรรม

เมื่อตกลงใจว่าจะศึกษาดูงานในสถานที่จริงที่มีการปลูกผักปลอดสารพิษ ผู้นำชุมชนและผู้วิจัยจึงช่วยกันศึกษาว่ามีแหล่งใดบ้างที่ปลูกผักปลอดสารพิษ และสามารถที่จะเดินทางไปศึกษาได้ภายใน 1 วัน ในที่สุดก็ทราบว่า มีศูนย์ทดลองปลูกพืชปลอดสารพิษ ทดลองทำปุ๋ยชีวภาพ และกักพันธุ์พืชของศูนย์เทคโนโลยีเพื่อสังคม ซึ่งเป็นหน่วยงาน NGO และตั้งอยู่ไม่ไกลจากหมู่บ้านมากนัก สามารถเดินทางไปดูงานได้โดย สะดวกภายใน 1 วัน และมีแปลงผักที่ชาวบ้านปลูกผักปลอดสารพิษเป็นอาชีพหลัก ดังนั้นผู้วิจัยและผู้นำชุมชนจึงไปติดต่อขอดูงานในสถานที่ทั้ง 2 แห่ง ซึ่งก็ได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดี โดยได้มีการนัดหมายกำหนดเวลาไปดูงาน และมีเจ้าหน้าที่ของศูนย์เป็นผู้นำทางไปทั้ง 2 แห่ง ในแต่ละหน่วยงานมีเจ้าหน้าที่ให้การต้อนรับ บรรยาย และพาชมสถานที่ และ

ให้ออกสารเกี่ยวกับการหมักสารสะเดา และการทำปุ๋ยชีวภาพมาด้วย ชาวบ้านที่ไปศึกษาดูงานในครั้ง
นี้มีประมาณ 15 คน ส่วนใหญ่เป็นชาวบ้านที่เคยปลูกผักบ้างแล้วแต่ยังใช้ยาฆ่าแมลงอยู่ นอกจากนี้ยังมี
ผู้นำชุมชน ครูในหมู่บ้าน และนักเรียนที่ติดตามผู้ปกครองไปด้วยอีกส่วนหนึ่ง

หลังจากดูงานแล้ว ผู้วิจัยและผู้นำชุมชนร่วมกันศึกษาเอกสารที่ได้รับมาและทำสื่อ
ประกอบการเผยแพร่ความรู้ให้กับชาวบ้านรายอื่นๆ ต่อไป และได้ช่วยกันทดลองหมักสารสะเดาตาม
สูตรในเอกสารแล้วนัดให้ชาวบ้านมา รับประทานทดลองใช้ ในวันที่นัดหมาย ผู้นำชุมชนเป็นผู้บรรยาย
ให้ความรู้กับชาวบ้านเกี่ยวกับการทำแปลงผัก การทำปุ๋ยหมัก และการหมักสะเดา พร้อมทั้งสาธิตขั้น
ตอนการทำ ในส่วนของโรงเรียนประถมศึกษา ครูที่ไปศึกษาดูงานได้นำสื่อไปสอนนักเรียนชั้น
ประถมศึกษาปีที่ 6 และนำสารสะเดาไปทดลองกับแปลงผักของโรงเรียน

การวัดผลและประเมินผล

ในการศึกษาดูงานนอกสถานที่ พบว่า ชาวบ้านให้ความสนใจซักถามปัญหาและสิ่งที่พบ
เห็น เช่น พันธุ์ไม้แปลก ๆ การคัดพันธุ์ข้าว เป็นต้น นอกจากนี้ยังได้ขอพันธุ์ไม้ เช่น ข้าวโพด บัว
ดาวกระจาย มาปลูก และหลังจากที่ชาวบ้านได้ใช้สารสะเดาไปได้ระยะหนึ่ง ผู้วิจัยได้ไปสังเกตและ
ซักถาม ทราบว่า การใช้สารสะเดากับแปลงผัก ได้ผลดีในระดับหนึ่ง คือใช้ได้ผลดีกับพืชบางชนิด
ได้แก่ ฟักทอง บวบ น้ำเต้า แต่ใช้ไม่ได้ผลกับ ถั่วฝักยาว และพริก ผู้วิจัยจึงกลับไปถามเจ้าหน้าที่ของ
ศูนย์ฯ และได้ความรู้ว่าการทดลองกับแปลงผักจะเห็นผลช้าและยากกว่าการทดลองในนาข้าว และจะ
ต้องฉีดซ้ำบ่อยๆ เพราะแมลงที่มากัดกินผักมีหลายชนิด ต่างจากนาข้าวที่เห็นผลได้เร็ว อีกสาเหตุหนึ่ง
มาจากสารที่ชาวบ้านไม่ได้หมักสะเดาขึ้นใช้เอง จึงไม่ได้รดสารสะเดาซ้ำ จากการสอบถามถึงสาเหตุ
ที่ไม่ได้หมักขึ้นใช้ ชาวบ้านให้เหตุผลว่าวิธีการยุ่งยาก และสะเดามีน้อยเนื่องจากถูกน้ำท่วม แต่ชาว
บ้านบางรายคิดแปลงมาใช้พืชที่ขึ้นตามพื้นดินที่ชาวบ้านเรียกว่า “สะเดาดิน” เพราะมีรสขมเช่นเดียวกับ
กับสะเดาและเมื่อลองใช้กับ ฟักทอง ก็ปรากฏว่าได้ผลดี

จากการที่ผู้วิจัยได้ความคิดจากเจ้าหน้าที่ศูนย์เทคโนโลยี ในเรื่อง การใช้สารสะเดา ในนา
ข้าวทำให้ผู้วิจัยเปลี่ยนความคิดว่าน่าจะทดลองกับนาข้าว เพราะชาวบ้านบอกว่าต้นทุนการผลิตในด้าน
ยาปราบศัตรูพืชสูงมาก ถึงฤดูกาลละกว่า หนึ่งหมื่นบาท สำหรับนา 80 ไร่ จึงได้ไปพูดคุยกับชาวบ้าน
จนกระทั่งได้พบกับชาวบ้านคนหนึ่งที่ทำนากว่า 100 ไร่ และต้องฉีดยาฆ่าแมลงและใช้สารเคมีมากจน
ตนเองรู้สึกถึงความอ่อนแอของร่างกาย และต้องการจะหาวิธีใหม่ที่สามารถลดการใช้ยาลง ผู้วิจัยจึง
แนะนำให้ไปพบกับเกษตรกรดีเด่นแห่งชาติสาขาการเกษตร ซึ่งเป็นคนในตำบลเดียวกันและเคยรู้จัก
กันมาก่อน แต่ไม่ทราบเรื่องการค้นพบวิธีเลิกใช้สารฆ่าแมลงได้ ซึ่งชาวบ้านคนนี้ได้ไปพบพูดคุยกับ
เกษตรกรดีเด่นแล้วแต่ยังไม่ได้ทดลองทำเนื่องจากยังไม่ถึงฤดูกาลทำนา

ประโยชน์ที่ได้รับ

ในการศึกษาดูงานครั้งนี้ชาวบ้านบอกว่าเป็นครั้งแรกที่ได้ออกมานอกหมู่บ้านเพื่อหาความรู้และประสบการณ์ที่เป็นประโยชน์ต่อการดำรงชีวิต ทำให้ค้นพบว่าพวกเขาสามารถหาความรู้ใส่ตัวได้โดยการรวมกลุ่มพูดคุย แลกเปลี่ยนข้อความรู้ที่ค้นพบหรือที่ได้รับมา ซึ่งก่อนหน้านี้ไม่เคยคิดว่าจะสามารถทำได้ นั่นคือ การที่ชาวบ้านที่ไปดูงานคนหนึ่งกลับมาทดลองใช้ดิน สะเดาเค็ม ซึ่งขึ้นอยู่ทั่วไปในหมู่บ้านมาลองหมักและนำไปรดต้นพืชทองแล้วได้ผล คือ ไม่มีแมลงเต่าทองมากัดกิน และได้ขยายข้อค้นพบไปยังชาวบ้านใกล้เคียง โดยเฉพาะในรายที่ได้ไปศึกษาดูงานร่วมกัน ภายหลังจากผู้วิจัยพยายามสืบค้นจนรู้ว่าในหมู่บ้านมีผู้สูงอายุนานหนึ่งที่ทราบเรื่องสมุนไพร และยาแผนโบราณหลายชนิดแต่ยังไม่มีการรวบรวมและศึกษากันอย่างจริงจัง ดังนั้น การศึกษาดูงานในครั้งนี้นอกจากจะทำให้ชาวบ้านได้รับความรู้และประสบการณ์เพิ่มขึ้นแล้ว ยังเป็นการจุดประกายความคิดให้ชาวบ้านรู้จักการรวมกลุ่มพูดคุย แลกเปลี่ยนความรู้ในเรื่องของการพัฒนาความเป็นอยู่ คุณภาพชีวิตและสังคมอีกด้วย

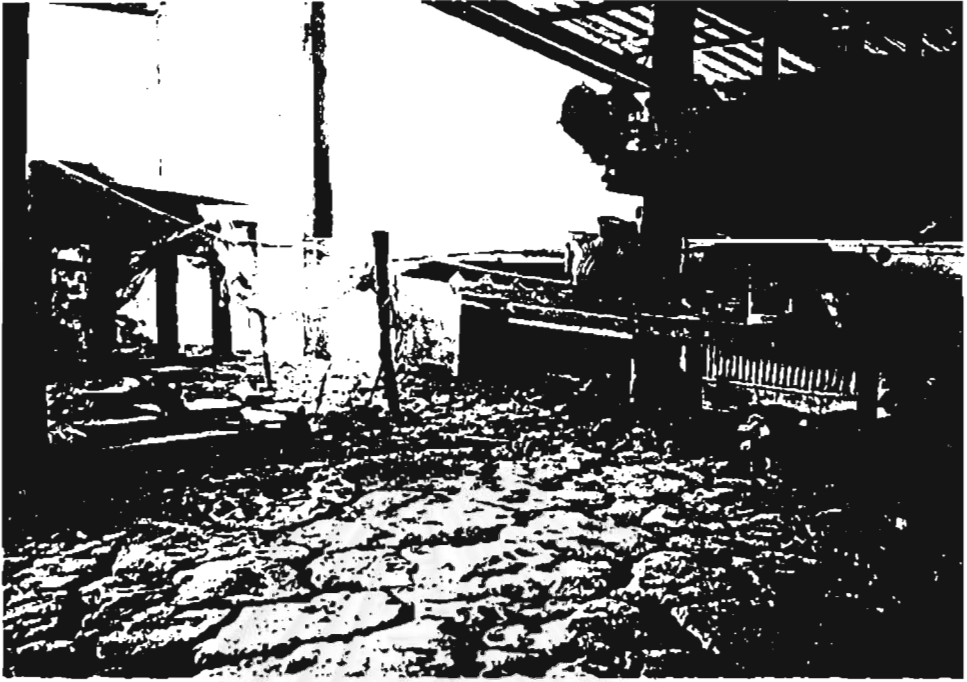
ปัญหาและอุปสรรค

ในการจัดกิจกรรมศึกษาดูงานนอกสถานที่ในครั้งนี้พบว่า มีปัญหาและอุปสรรคเล็กน้อยเนื่องจากการเดินทางล่าช้ากว่ากำหนด เพราะชาวบ้านชายส่วนใหญ่ต้องไถนาในคอนเข้าก่อนไปดูงานและเกิดอุบัติเหตุ รถไถนาคว่ำจนน้ำต้องช่วยกันแก้ไข ทำให้คณะเดินทางต้องเสียเวลารอเพราะคิดว่า จะเดินทางร่วมกับคณะได้ทัน ทำให้เจ้าของสถานที่เสียเวลารอนานและดูงานไม่ได้เต็มที่เพราะต้องรีบเดินทางกลับ นอกจากนี้การดูงานในครั้งนี้ชาวบ้านไม่ได้ดูการหมักสวรสะเดาเพราะทางศูนย์จะปฏิบัติงานไปตามปกติ ไม่มีการสาธิตให้ผู้เยี่ยมชมสถานที่ชม

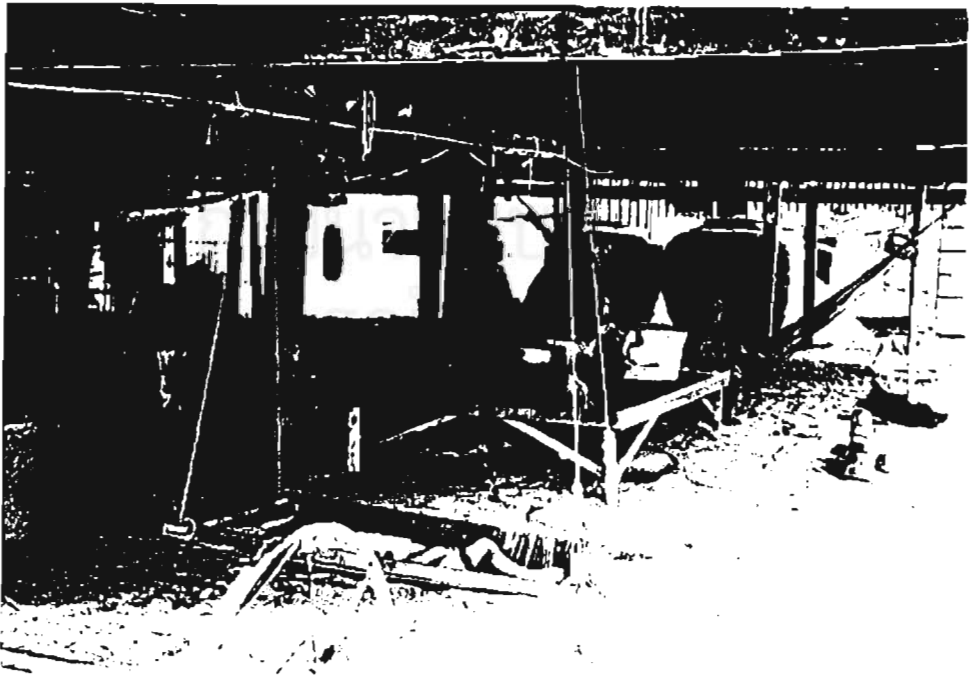
แนวทางแก้ไข

ชาวบ้านปรึกษากันว่าครั้งต่อไปถ้ามีการจัดไปศึกษาดูงานนอกสถานที่จะพยายามไม่ให้ตรงกับงานใดๆ และจะจัดซื้อผู้เข้าร่วมกิจกรรมและนักหมายไว้ล่วงหน้าหลายๆ วัน อีกทั้งต้องประสานงานกับฝ่ายต้อนรับให้ดีกว่านี้

ภาคผนวก ๑ สภาพชุมชน

สภาพชุมชน

สภาพโครงสร้างพื้นฐาน

สมทนากตุ้ม

ศึกษาอูงาน

ประวัติผู้เขียน

นางสาววรรณิ ไทขำนันท์ เกิดวันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2499 ที่บ้านเลขที่ 38 หมู่ 2 ตำบลวังยาง อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี เริ่มรับราชการเมื่อวันที่ 10 พฤษภาคม 2520 วุฒิประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาระดับสูง (ป.กศ.สูง) จากสถาบันราชภัฏนครปฐม สำเร็จการศึกษา วุฒิการศึกษามัธยมศึกษา (กศ.ม.) วิชาเอกภาษาอังกฤษ มหาวิทยาลัย ศรีนครินทรวิโรฒ (ประสานมิตร) ปีการศึกษา 2523

สำเร็จการศึกษา วุฒิครุศาสตรมหาบัณฑิต (กม.) สาขาประถมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปีการศึกษา 2530

เข้าศึกษาต่อระดับปริญญาตรีบัณฑิต สาขาพัฒนศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย ปีการศึกษา 2536

ปัจจุบันรับราชการ ตำแหน่ง อาจารย์ 2 ระดับ 6 โรงเรียนวัดไก่อี๊ อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี

สถาบันวิจัยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย